

2. De rå 50'ere

1. Levevilkår

Over alt i den vestlige verden – men som sædvanlig først i USA – fandt unge mennesker ud af, at de kedede sig. Når så mange unge hver for sig kedede sig, så kunne man måske lige så godt gøre det i fællesskab. Men der var ikke noget eller nogen at samles om. Eftersom de unge boede hjemme – gratis, og eftersom de havde deres læreplads, der gav dem en løn, som kunne bruges som lommepenge, opstod der for første gang i verdenshistorien en ungdomsgeneration, der kunne udvikle sin egen kultur. Forudsætningen var de ændrede økonomiske vilkår.

Op igennem 50'erne havde den danske regering ført en forsigtig økonomisk politik. Betalingsbalancen blev prioriteret højere end arbejdsløsheden, bolignøden var som sagt stor, udfoldelsesmulighederne tilsvarende små. Men Danmark var efterhånden viklet godt ind i det kapitalistiske verdenssamfund, fjernsynet var i sidste halvdel af 50'erne ved at være udbredt, og dermed blev også viden og indsigt i andre landes forhold gjort tilgængelig for en større del af befolkningen. Det, man så, var, at det gik godt – økonomisk set.

Tabellen (med de dertil hørende fodnoter fra side 13) kan illustrere dette:

	BNP i millioner kr.	Årlig vækst i BNP i %	Betalingsbalancen. Overskud i millioner kroner	Bytteforholdet	Detailpristallet 1964=100	Timelønnen for arbejdere	Arbejdsløshed i %
1956	31.880	2,0	- 29	100	77,3	5,09	11,1
1957	33.504	5,1	369	91	79,3	5,46	10,2
1958	34.381	2,6	925	97	79,7	6,08	9,6
1959	36.592	6,4	172	103	81,2	5,31	6,1
1960	38.912	6,3	- 404	100	82,3	5,60	4,3
1961	41.200	5,9	- 637	98	85,1	5,90	3,9
1962	43.472	5,5	- 1.539	100	91,4	6,37	3,3
1962	43.672	0,5	324	101	97,0	6,54	4,3
1964	47.574	8,9	- 1.148	103	100	6,71	2,8
1965	49.857	4,8	- 924	103	106,5	7,00	2,3
1966	51.032	2,4	- 1.024	106	113,6	7,41	2,6
1967	53.010	3,9	- 1.511	103	122,1	7,73	3,2
1968	55.278	4,3	- 1.125	101	166	8,91	5,3
1969	59.803	8,2	- 2.214	103	171	8,15	4,4
1970	61.450	2,8	- 4.077	103	182	8,82	3,6
1971	63.676	3,7	- 3.169	100	194	9,21	4,2
1972	66.458	4,5	- 462	105	206	10,46	3,0

Familieformerne var i slutningen af 50'erne ved at ændre sig. I 1952 havde en kvart million gifte kvinder udejob. Tallet voksede op igennem årtiet, hvilket fik en journalist på avisen Dagens Nyheder til at bemærke: "Det kunne være interessant at undersøge, hvor mange børn der havde bare én hyggelig time med deres mor hver dag".

I Berlingske Aftenavis, 1954, kunne man læse: "Det kan ikke føles naturligt af børn, at begge deres forældre er borte fra hjemmet, når det ikke sker af forsørgergrunde. ... Vil den gifte mor have 'frihed' til at lægge sit arbejde uden for hjemmet, begriber man ikke, hvad hun vil have et hjem for".

Men eftersom mødrene var inde i en forandringsproces, så kom døtrene det også. I Dagens Nyheder kunne man i 1955 finde følgende udsagn fra en udenlandsdanser:

"Danske mænd er meget lidt galante. Jeg er bange for, at det er kvindernes egen skyld. De er alt for ukvindelige med cigar i mundvigen og lange bukser. Så kan de ikke forvente, at mænd skal respektere dem. Har de ikke spejle, så de kan se, hvordan de ser ud i lange bukser? De gør alt for lidt ud af sig selv".

Endnu kan man langt fra tale om rødstrømper eller oprør. Men der er tale om et brud med visse normer.

Billedet af husmoderen, der havde travlt med at gå fra bager til slagter, fra købmand til ismejeri, blev efterhånden også afløst af den nye tid: Supermarkeder. Disse var næsten ukendte i starten af 50'erne. Mens man i slutningen af 50'erne kunne finde dem i alle større danske byer.

Efter krigsårenes isolation, der efterfulgtes af flere års økonomiske besværligheder, var der nu også mulighed for at tage på ferie i egen bil og med telt på taget. Turen gik såmænd til Tyskland, hvor Harzen blev danskernes første foretrukne feriemål. Campingferie var attraktivt på mange måder, men især økonomisk. Men denne ferieform viste også familien fra en ny side. Den snævre plads i firemands-teltet tillod ikke forældre og børn noget privatliv. Det kunne – ud over skænderier – kun føre til mere afslappede måder at omgås hinanden på. I starten af 60'erne kunne denne ferieform gennemføres som næsten ren luksus, da det nyeste nye rullede ind på scenen: campingvognen.

For den enlige eller for parret uden børn åbnede der sig også nye muligheder i form af charterferie. I 1956 kunne man se den første annonce fra et helt nyt firma startet af Simon Spies, der introducerede vinterophold på Mallorca. Denne ø blev siden et af de mest foretrukne rejsemål.

Denne udvikling viser to ting: Danskerne fik mere fritid, og danskerne fik flere penge. Det gjaldt ældre som unge.

2. Ungdomsliv

I Enghave-parken på Vesterbro introduceredes i midten af 50'erne de såkaldte parkdanse. Fænomenet bredte sig til de små oaser i de tætbefolkede arbejderkvarterer rundt om i landet. Det var egentligt et uskyldigt foretagende, men man kunne ikke forhindre, at de unge mænd havde øl med i knallerttaskerne, og musikken havde også udviklet sig fra blid swingmusik i 40'erne til en ny afart af jazz: Rock'n'roll. Takket være elektronikken nåedes en hidtil uhørt lydstyrke, der sammen med kropsbevægelserne – og øl-indtagelsen – skulle føre frem til en form for kollektiv ekstase. I kølvandet herpå fulgte så ødelæggelse af parkernes blomsteranlæg, smadrede stole i de haller, hvor man samledes i vintermånederne og almindelig skæg i gaden. De fleste eksperter var enige om, at de unge ikke var værre end tidligere. Men man måtte have en skydeskive, og det blev de unge, der kørte på motorcykel, *læderjakkerne*. Det var nu heller ikke, fordi de var uskyldige, bl.a. stod de bag nogle optøjer på Rådhuspladsen i København, men takket være pressens ivrige omtale af de nye unge, blev tingene interessante, og fra at have været forholdsvis banale sammenstød mellem en lille gruppe læderjakter og politiet, så bevirkede det nye fænomen, at 'medløbere kom til, og sagen kom dermed ud af kontrol.

James Dean
(1931 – 55)

Overskriften for de unges handlingsmønster var *kedsomhed*.

Det viste den nye filmstjerne **James Dean** både i ansigtsudtryk og attitude. Andre udtrykte ikke blot kedsomhed, men også vrede. I England karakteriseredes en gruppe af unge forfattere: *De vrede unge mænd*. Én blandt mange romantitler var: *Lørdag aften – søndag morgen*. Registreringen af, at livet leves lørdag og til dels søndag, mens den øvrige del af ugen blot var noget, der skulle overstås, var gennemgående.

I Danmark kunne man også mærke de nye tendenser. Ved at studere filmtitlerne i boksen på side 29, kan man tydeligt se, hvilke film der skuer tilbage, og hvilke der viser de nye tendenser.

James Dean blev den første stjerne for den nye generation af unge, der havde fået selvstændig status som teenagere. Dean blev et symbol på de unges søgen efter identitet og deres opgør med forældregenerationen.

Skønt Dean kun havde lavet tre film, da han omkom ved en bilulykke, var han verdenskendt. Hans dramatiske død kort før premieren på filmen med det sigende navn *Vildt Blod* var med til at sikre ham mytestatus.

Men det vigtigste samlende enkeltelement for de store årgange af unge, der blev født under krigen, var musikken. I centrum for musikken stod **Elvis Presley**.

Elvis Presley voksede op i et fattigt miljø i Memphis, Tennessee. I starten af 1950'erne ernærede han sig som lastbilchauffør, men han sang også i det lokale miljø, hvor han efterhånden var et kendt navn – også på grund af sin stærke seksuelle udstråling på scenen. Ved en koncert i Jacksonville i 1955 udvirkede han for første gang i rockhistorien deciderede optøjer, hvor hujende teenagepiger angreb scenen og flænsede hans tøj i småstykker.

Elvis Presley blev rockhistoriens første internationale superstar, ikke mindst fordi tv- og filmmediet for første gang blev brugt i lanceringen af hans plader.

Med James Dean og især Elvis Presley fik ungdommen nogle figurer, man kunne se op til.

De to, og deres efterhånden mange efterfølgere var front- og samlingsfigurer for de store ungdomsårgange.

3. Opsummering og perspektivering

1950'erne er et årti præget af stilstand i første halvdel af årtiet og fremdrift i sidste halvdel.

Ud fra tabellen side 22 kan man argumentere for, at Danmark økonomisk set sætter gang i 'de glade 60'ere' allerede i 1958. Krisetiden er forbi. Vandringen fra land til by i det mindste midlertidigt ovre, de gode tider synes at blive bedre og bedre både for samfundet og den enkelte. I slutningen af årtiet har mange mennesker råd til forbrugsgoder som fjernsyn, køleskab, elkøkken, vaskemaskine. Men selv større investeringer som bil og hus var nu inden for mange familiers rækkevidde.

Finkulturelt set var heretikanerne blevet overhalet af modernisterne, men det var der nu ikke mange, der havde opdaget eller interesserede sig for, hvorimod massekulturen i form af rock'n'roll tiltrak de store ungdomsårgange til forældrenes skræk. Musikken var et af mange udtryk for, at tiden var ved at ændre sig, nye normer i retning af en friere tone mellem kønnene og generationerne, andre tøjmoder, hvor det efterhånden var acceptabelt, at kvinder gik i bukser, nye hårmøder, der skulle efterligne Elvis Presley (anderumper).

Verden var stadig af lave, men man havde efterhånden vænnet sig til opdelingen i øst og vest, og selve opdelingen gav dog en vis sikkerhed for stabilitet. Man vidste, hvem der var ven og fjende.